

Härmaskproblemet.

(Förelöpande meddelande.)

Av

L. A. H. LINDGREN.

Under en vistelse på Gransholms herrgård i Småland sommaren 1933 hade förf. till dessa rader den stora turen att påträffa en härmask. Det var i herrgårdens park den 6 juli, som jag gjorde det intressanta fyndet. På trädgårdsgången framför mig fick jag syn på ett långt men mycket smalt band av larver, som helt sakta rörde sig framåt. Det märkliga var att larvtåget, som ju ej kunde vara något annat än en härmask, synbarligen kommit fram ur den ganska lösa myllan mellan själva trädgårdsgången och intilliggande beväxta område. När jag fann den var endast en del av tåget kvar under markytan och en kvart senare kröp hela härmasken fritt uppe på marken. En närmare undersökning visade, att dess längd uppgick till cirka 1 m., medan bredden, som var olika på olika delar av tåget, varierade mellan cirka 15 och 35 à 40 mm. De enskilda larverna mätte i genomsnitt knappt 1 cm. samt voro till färgen gråvita med ett mörkfärgat huvud. Genom den tunna huden framträdde tarmen som en mörk längdstrimma. — Denna del av parken är omgiven av en kanal, och marken är fuktig och väl beskuggad av al och ek. I övrigt består vegetationen av diverse skuggfördragande örter samt ormbunkar och fläckvis gräs. Några barrträd finnas ej här, men på andra sidan kanalen växa en del idegranar. — På grund av de ogynnsamma ljusförhållandena var det tyvärr uteslutet att fotografera det sällsynta fyndet.

I svensk entomologisk litteratur har härmasken föga beaktats, vilket förmodligen beror på, att endast ytterligt få entomologer torde haft lyckan påträffa denna märkliga företeelse. Lampa, som år 1907 hade tillfälle att undersöka ett till Entomologiska Anstalten insänt härmaskprov, har i denna tidskrift (*Ent. Tidskrift*. 1907, p. 223) i samband med ett referat av ett av en d:r Nowicki utgivet härmaskarbete i korthet omnämnt några svenska fynd av dylika larvtåg. Om deras stora sällsynthet vittnar detta Lampas uttalande (p. 230): »Ehuru fenomenet »härmasken» länge varit bekant i Sverige, snart i 150 år, har det dock

ådragit sig mindre uppmärksamhet än det förtjänar, emedan man blott högst sällan observerat detsamma. Ziervogels af De Geer omnämnda upptäckt av härmasken synes vara den enda offentliggjorda iakttagelsen i Sverige. Under de fyra decennier jag sysslat med entomologi, har intet av mig känt fall rörande härmaskens uppträdande afhörs förrän i år, då den oförmodadt uppenbarade sig på ej mindre än fem olika ställen och troligen flerstädes.»

Lampa lyckades få några imagines kläckta från det insända provet men var ej fullt säker på arten (p. 231). — Beträffande Gransholms-härmasken blev jag tyvärr aldrig i tillfälle att försöka en kläckning, ty en av de personer, som på min anmodan kommit för att se på fenomenet, hällde, i tro att det rörde sig om för växtligheten skadliga djur, ur en medhavd flaska en försvarlig mängd ammoniak över larverna, som givetvis dödades därav. Därför återstod mig ej annat än att lägga ett antal av larverna i sprit för senare undersökning.

En härmask består av ett i regel mycket stort antal larver av sorgmyggor (*Diptera, Lycoriidae*) tillhörande släktet *Lycoria* Meig. (syn. *Sciara*). Detta släkte omfattar minst ett 40-tal svenska arter, som äro föga kända och mycket svåra att bestämma. I regel kryper en härmask i en bestämd riktning, men några gånger har den ute i naturen också iakttagits krypa i en cirkel. Detta var fallet bl. a. med den nedan nämnda Naggenhärmasken.

Innevarande sommar (1942) ha anmärkningsvärt många fynd av härmaskar inrapporterats. De flesta iakttagelserna äro från mellersta och södra delarna av Sverige, men även i Norrland ha de visat sig. Tack vare en benägen rekommendation av professor Kemner i Lund lyckades jag genom Tidningarnas Telegrambyrå få utsänt ett upprop, återgivet i praktiskt taget hela dagspressen (den 29 juli) med en vädjan till allmänheten att insända prov på ev. anträffade härmaskar. Resultatet härav blev att efter hand ej mindre än 15 prov på dylika samt ett 60-tal brev med ofta värdefulla iakttagelser insändes. Huvudsaken var ju dock att av det insända larvmaterialet få kläckt imagines för att få klarhet i vilken art (eller vilka arter) av sorgmyggorna det är, vars larver vid vissa tillfällen ansamlas sig till härmasktåg, och sedan ett antal larver spritlagts, lades därför de övriga i med lämplig jord fyllda lådor, varje prov för sig. Utom *Lycoria*-imagines kläcktes även andra dipterer. Dessa jämte en del biologiska iakttagelser komma att senare behandlas, och här skall endast i korthet nämnas ett par av de sistnämnda.

I omkring hälften av de insända larvproven funnos en eller ett par stora vita dipterlarver. För att undersöka deras förhållande till härmasklarverna lades de, så när som på ett par, som konserverades, ned i kläckningslådorna tillsammans med det härmaskmaterial i vilket de funnos. De dolde sig därvid omedelbart i jorden. Även en stor del av härmasklarverna försvunno så småningom men visade sig senare

Foto: Stig Sandström, Kisa.

Härmasktåg. (Ur Fauna och Flora.)

åter på ytan och då ansamlade till tåg, som än i form av en sluten kedja, än i andra former vandrade runt i lådorna. Till min förvåning fick jag de närmaste dagarna då och då se någon av de stora vita larverna krypa med i dessa tåg en längre eller kortare tid för att sedan ånyo försvinna ned i myllan. De kröpo därvid så vitt jag såg alltid ovanpå härmasktåget men betydligt fortare än de enskilda larverna i detta. En person, som under ett par dagar fått låna en låda innehållande tusentals *Lycoria*-larver (det var en hel härmask infångad av skogsvaktare August Johansson i Naggen, en by på gränsen mellan Hälsingland och Medelpad) för att teckna av de olika härmaskformationer, som bildades i lådan, meddelade mig, utan att veta om mina iakttagelser, att flera gånger hade en larv, som var mycket större än de övriga, visat sig samt krupit ovanpå de andra för att efter en stund ånyo dölja sig i myllan. Tillsammans med ett härmaskprov avsänt från Torsby i Värmland den 12 augusti erhöll jag ett meddelande, vari bland annat nämndes »Bland härmaskarna jag sänder finns också en större vit larv, som följde tåget i samma takt, men ibland var den över och ibland under härmaskarna.» Även den ovan nämnde Nowicki, en vetenskapsman från Krakau, som på 1860-talet gjorde observationer av härmaskar i västliga Karpaternas stora, huvudsakligen av barrträd med här och där inblandade bokar och ekar bestående skogsområden, har gjort liknande iakttagelser. I Lampas referat av dennes härmaskarbete står nämligen (p. 227 f.) på tal om de faror, som hota härmasken, att, om man frånser människors åtgärder, betande kreatur etc., så återstå ännu många fiender »nämligen fyrfotadjur, fåglar, grodor, insekter m. fl. Nowicki betviflar dock, att de sistnämnda anställa någon förödelse på härtå-

gen, emedan han ej förmärkte något sådant. Spindlar och myror veko undan för dem, men en fiende lärde han känna uti larverna till en fluga, *Cyrtoneura pabulorum* Fall. Dessa snyltgäster medföljde tågen i stort antal, hvarvid de kröpo in i dem. De anträffades äfven ibland larverna i jorden».

Inte i något av de många meddelanden jag erhållit om härmasken har nämnts något om iakttagelser av att t. ex. fåglar visa sig intresserade av den. Då jag tillskrev professor Kemner härom, var denne nog vänlig att med till Zoologiska Institutionen i Lund insänt härmaskmaterial utföra burfågelsförsök. Därvid visade det sig, att försöksdjuren (kanariefåglar, spetsstjärtad gräsfink och zebrafink) begärligt åto dessa mygg-larver.